

ФІНАНСОВО–КРЕДИТНА І ГРОШОВА ПОЛІТИКА

УДК 336.77

JEL Classification: G21, G24, F29

DOI: 10.37332/2309-1533.2020.7-8.16

Довгань Ж.М.,
д-р екон. наук, професор, професор
кафедри банківського бізнесу,
Західноукраїнський національний університет,
м. Тернопіль

ВИКЛИКИ БАНКІВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Dovhan Zh.M.,
dr.sc.(econ.), professor, professor
at the department of banking business,
Western Ukrainian National University,
Ternopil

BANK CHALLENGES IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 PANDEMIC

Постановка проблеми. Банківський сектор відіграє важливу роль в пом'якшенні безпрецедентного макроекономічного і фінансового шоку, викликаного пандемією COVID-19, шляхом сприяння постраждалим позичальникам і підтримки потоку кредиту в реальний сектор при збереженні фінансової стабільності. На сучасному етапі світова банківська система знаходиться в набагато кращому становищі, ніж під час фінансової кризи 2008 року, завдяки проведеним Групою 20-ти реформам фінансового регулювання. Тим не менше, по мірі того, як гострі проблеми ліквідності змінюються проблемами структурної платоспроможності, дефолти за заборгованістю зростатимуть і тиск на банківську систему посилюватиметься.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зв'язку з тим, що COVID-19 – це новий виклик перед банківським співтовариством, ґрунтовних досліджень, особливо серед вітчизняних науковців, фактично немає. Здебільшого ця проблематика висвітлена у наукових працях таких зарубіжних учених та практиків, як: Abbott M., Burkhart A., Didier T., Gordon F., Gropp R., Grömling M., Huneus F., Koetter M., Larrain M., McIntyre A., McShane W., Schmukler S., Skan J. та ін. [5-6; 9-10]. Однак більшої уваги і додаткового дослідження потребують виокремлення викликів, спровокованих COVID-19, перед банківським сектором та розробка шляхів їх подолання.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження основних проблемних аспектів діяльності суб'єктів банківської сфери в умовах пандемії COVID-19.

Виклад основного матеріалу дослідження. Уперше світові економіки зіштовхуються з економічною і фінансовою кризою, яка викликана не помилками і збоями роботи ринкових механізмів, а є наслідком уповільнення економічного зростання, пов'язаного із здоров'ям. Як наслідок цього нового феномену, на сьогодні практично відсутня міжнародна координація, на відміну від подій кризи в 2008 року, яка тісно погоджувала б фіскальну і політичну реакцію основних економічних гравців під керівництвом США і ЄС. Економічні наслідки такої відсутності координаційних заходів є серйозними і відчужаються як через канали пропозиції, так і з боку попиту [5, р. 7].

Пандемія вірусу COVID-19, яка охопила світ та Україну, створює серйозні виклики і для банківської системи. При цьому саме банки залишаються у центрі уваги в боротьбі з кризовими факторами. Однак, слід зазначити, що у порівнянні з кризами 2008–2009 і 2014–2015 рр. як і зарубіжні, так і вітчизняні банки є більш стійкими. Відразу декілька факторів позитивно на це вплинули. По-перше, банківська система виявилася набагато краще підготовлена до цієї кризи, ніж до всіх попередніх. Все, що відбувалося з банками останні роки – в тому числі дії НБУ по очищенню системи від слабких і недобросовісних гравців – дозволило банкам підійти до цієї кризи в найкращій формі. В

останні роки власний капітал банків зростає, показник достатності капіталу істотно перевищує мінімальний рівень. Його надлишок банки тепер можуть використати для поглинання кредитних збитків та для подальшого кредитування. Банки стали високоефективними та прибутковими, тож, урешті, самі генерують капітал. Отже, стійкості банків сприятимуть нагромаджені запаси капіталу, яких достатньо для покриття можливих втрат за кредитами в разі реалізації негативного стресового сценарію розвитку економіки [1].

Структура ресурсної бази також сприятлива – понад 90% зобов'язань залучено на внутрішньому ринку. Банківський сектор на сьогодні не залежить від ситуації на міжнародних ринках капіталу. Разом з тим, невизначеність від запровадження карантинних обмежень та розгортання кризи призвели до зниження частки строкових депозитів. Тож найближчим часом помітніше зростатиме обсяг коштів на поточних рахунках, у тому числі за рахунок зарплатних та соціальних проектів. Частка строкових вкладів збільшуватиметься тільки у 2021–2022 рр. через поліпшення економічних очікувань.

Окрім цього, в момент цієї кризи у банків не було будь-яких проблем з ліквідністю. Ліквідність банківських установ висока як у гривні, так і в іноземних валютах. На тлі структурного профіциту ліквідності і достатньої пропозиції коштів на грошовому ринку ризики ліквідності банківського сектору залишаються збалансованими. Однак в середньостроковій перспективі окремі банки можуть зіштовхнутись з додатковою потребою в ліквідності. У зв'язку з цим НБУ скасував цілу низку заходів, починаючи від перевірок банків і закінчуючи стрес-тестуваннями. Також НБУ пом'якшив певні нормативні і регулятивні вимоги до банків.

Окрім цього, на відміну від минулих криз, ми спостерігаємо не підвищення облікової ставки в Україні, а її активне зниження. А це означає, що позичальники зможуть отримати більш дешеве рефінансування, зможуть подовжувати терміни своїх кредитів і рефінансувати їх за нижчими ставками. Все це в кінцевому підсумку веде до того, що їх кредитна якість підвищиться.

У той же час в умовах зниження процентних ставок на вітчизняному ринку формуються передумови для скорочення процентної маржі в банківському секторі. Банкам необхідно адаптуватися до роботи в умовах низьких ставок. З метою обмеження уразливості до процентного ризику вітчизняним банкам в майбутньому слід вживати заходів щодо підвищення частки довгострокових ресурсів.

Тим не менше, вітчизняні банки відчули вплив економічної кризи, що виникла через вірус COVID-19. Так, загальний обсяг прибутку банків після оподаткування за перший квартал 2020 року склав майже 23,7 млрд грн, з яких 15,9 млрд грн було зароблено за перший квартал. Обсяг чистого процентного доходу перевищив 40,9 млрд грн, а розмір чистого комісійного доходу – 20,5 млрд грн. Якщо порівнювати з показниками першого півріччя 2019 року, то прибуток банків знизився в 1,33 рази, чистий процентний дохід та чистий комісійний дохід залишились майже незмінними. На фоні зниження ставок за кредитами і депозитами банки демонстрували тенденцію зниження прибутковості, хоча показники операційного доходу залишались більш менш сталими [2].

Погіршилась ситуація і на кредитному ринку. В умовах дії обмежувальних заходів заборгованість за портфелем кредитів фізичних осіб почала скорочуватися. Це відбувається як на тлі зниження попиту на кредити, так і посилення банками вимог до кредитоспроможності позичальників. Банки зважають на ризики неповернення коштів, тож зниження процентної ставки, хоча й відіграє певну роль, але на загальному фоні не надто велику.

Фізичні особи, як позичальники, дуже чутливі до зниження ділової активності і ВВП, а також рівня безробіття. Опубліковані прогнози по темпах зниження ВВП від МВФ на рівні 8,2% та від Світового банку на рівні 3,5% вказують на те, що міжнародні партнери очікують на суттєве скорочення економічної активності в Україні. Відповідні прогнози почали вже збуватись. Так, ВВП України у другому кварталі 2020 року знизився на 11,4%, у першому кварталі зниження склало 1,3% [3]. Найбільш негативний вплив коронакризи буде відчуватись у звітності банків за четвертий квартал 2020 року. Доволі високою залишається і частка проблемних кредитів у банківських портфелях. Водночас негативні наслідки поточної кризи можуть датися знаки протягом найближчого року. Ключові загрози, які постають перед банківським сектором, – зниження попиту на банківські послуги та погіршення якості обслуговування кредитів.

Коронакриза у будь-якому випадку негативно вплине на банківський сектор у довгостроковій перспективі. Тому добре продумані, структуровані і організовані дії банків сприятимуть згладжуванню кризи, що відповідає як інтересам суспільства, так і інтересам акціонерів. Уже під час першої хвилі кризи влади країн і міжнародні регулятори розробили і запровадили заходи, які, з одного боку, спрямовані на підтримку підприємств і населення, а з іншого – на допомогу банкам, які обслуговують цих клієнтів (табл. 1).

Ці заходи покликані пом'якшити і розтягнути у часі наслідки кризи для учасників ринку. Обов'язково необхідно оцінювати зростаючий кредитний ризик та управляти ним. В процесі криз 2008 р. і 2014 р. рівень дефолтів у великих міжнародних банках досягав 7–9% в корпоративному сегменті і 20% – у споживчому кредитуванні [1]. Що стосується корпоративних клієнтів і малого бізнесу, то банки повинні здійснювати посилений моніторинг корпоративних позичальників з урахуванням специфіки нинішньої кризи. На першому етапі їм потрібно буде розробити два–три сценарії розвитку кризи. Потім

сегментувати кредитний портфель за індустріями і розподілити їх за ступенем негативного впливу. Такий підхід допоможе: по-перше, визначити сегменти економіки, які найбільш вразливі і, навпаки, ті, які виграли від кризи; по-друге, вибрати найбільших позичальників з найбільш чутливих сегментів для проведення індивідуального аналізу; по-третє, незалежно від галузевої приналежності банкам варто вибрати 20–30 найбільших. Індивідуальний аналіз обраних позичальників – це насамперед спрощене стрес-тестування їх фінансових показників з накладенням на них макроекономічних, галузевих та індивідуальних шоків. Отримавши фінансові показники в стресі, потрібно накласти на них додаткову заборгованість, достатню, щоб пережити кризу, і оцінити, чи здатний позичальник обслуговувати її після закінчення кризи.

Таблиця 1

Антикризові заходи для банківського сектору

ПАКЕТ АНТИКРИЗОВИХ ЗАХОДІВ ДЛЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ	
1. Софт колекшен	
2. Моніторинг корпоративних клієнтів і малого та середнього бізнесу	
3. Сценарний аналіз кредитного портфелю	
4. Підтримка і реструктуризація кредитного портфелю	
	<i>5. Управління портфелем проблемних кредитів</i>
6. Оптимізація регулятивного капіталу	
7. Визнання очікуваних збитків в результаті COVID	
	<i>8. Управління ліквідністю і балансом банку</i>
	<i>9. Оптимізація витрат головного офісу і допоміжних функцій банку</i>
10. Оптимізація процесу дистанційних продаж	
	<i>11. Підвищення ефективності цифрового маркетингу</i>
12. Міграція клієнтів філій на дистанційні канали	
	<i>13. Оптимізація сітки відділень</i>
	14. Підвищення кваліфікації співробітників і зміни способів роботи

Джерело: узагальнено автором на основі [4]

Аналіз стійкості бізнесу позичальників потрібно проводити не лише централізовано силами банків, але і на місцях спільно з позичальниками силами клієнтських менеджерів і кредитних аналітиків. Така перевірка повинна в себе включати: аналіз постачальників, тобто наскільки постачальники компанії вразливі до кризи, чи є у неї альтернативні постачальники; аналіз покупців, наскільки покупці вразливі до кризи; аналіз антикризових планів позичальника; аналіз шансів позичальника на державну підтримку.

Після цього позичальників можна буде розділити на категорії і вибрати стратегію роботи з кожною з них. Наприклад, для клієнтів з прийнятним рівнем ризику, що здатні витримати кризу у всіх сценаріях, – збільшення лімітів, пропозиція нових продуктів. Для клієнтів, що були «здорові» до кризи і здатні витримати додаткове боргове навантаження після закінчення кризи – фінансова підтримка для подолання кризи. Наприклад, кредити на оборотний капітал, бридж-кредити, реструктуризація існуючої заборгованості, кредитні канікули. Для «нездорових» до кризи клієнтів або клієнтів, які не здатні витримати кризу, – призупинення видач, закриття лімітів, реструктуризація або ліквідація.

Що стосується роздрібних клієнтів, то, як і у випадку з корпоративними клієнтами, банки повинні сегментувати позичальників і ранжувати сегменти за ступенем негативного впливу. При цьому варто звернути особливу увагу на джерело доходу позичальника. Наприклад, клієнти, які працюють у сфері послуг, потраплять в сегмент, найбільш схильний до ризику. Далі варто визначити стратегію роботи з кожною групою позичальників аж до зупинки кредитування в сегментах з найбільшим рівнем ризику. Наступний крок – виробити стратегію роботи з простроченою заборгованістю. Для цього потрібно: оцінити внутрішні ресурси банку і за необхідності посилити їх або використовувати аутсорсинг; продумати сценарій реструктуризації та дофінансування з урахуванням очікуваних рівнів повернення.

Отже, існуючі моделі оцінки кредитного ризику потребують перегляду у зв'язку з пандемією. Зокрема, можна ввести додаткові попереджувальні сигнали, що характеризують вразливість позичальників до наслідків COVID-19. Наприклад, належність позичальника до найбільш вразливих галузей економіки, залежність від постачальників або покупців з цих галузей можуть підвищувати прогнозовану ймовірність дефолту. Крім того, банкам варто підвищити середній очікуваний рівень дефолтності, на який зараз налаштовані їх моделі (наприклад, змінити калібрування).

В результаті коронакризи у банків в матриці критеріїв прийняття рішення, крім просто прибутку, як кінцевого результату діяльності, дуже чітко проявилися інші істотні фактори, інші цінності, які впливають на їх рішення. Це і здоров'я співробітників, і здоров'я клієнтів, і соціальна відповідальність перед постраждалими галузями. Тобто ця криза покаже, наскільки банки готові до реального переоцінювання корпоративних цінностей і культури згідно з принципами ESG.

У період пандемії банки були змушені конкурувати в нових умовах. Вони повинні були забезпечити працездатність всіх своїх сервісів для клієнтів. Банки також прагнули показати, наскільки відповідально вони себе ведуть щодо свого клієнта, а це і обслуговування в нових форматах, і додаткові бонуси, і готовність банків іти на компроміси.

Окрім цього, пандемія ставить нові вимоги до менеджерів і співробітників банків. При цьому продуктивне співробітництво після кризи вимагає не лише концепцій домашнього офісу. Протягом останніх десятиріч банки зіштовхуються із багаточисельними інноваціями у фінансовому секторі. На сучасну етапі відбуваються новітні процеси через біометричні та хмарні технології, технології розподільчих бухгалтерських книг і робототехніку.

В процесі досліджень Horn&Companу впливу COVID-19 на ринок праці більшість респондентів – працівників банків, що брали участь в опитуванні, позитивно оцінюють наслідки пандемії в найближчі шість місяців у своєму професійному середовищі (табл. 2).

Таблиця 2

Експертне дослідження впливу COVID-19 на співробітників компаній

Дослідження Avantgarde Experts	Дослідження Фонду Бертельсмана	Дослідження Function HR	Дослідження Xing Corona брометр
Деякі респонденти спостерігали появу психологічних і фізичних скарг з початку введення обмежень. Більшість респондентів не мають соціальних контактів. Працівники працюють більш сконцентровано, продуктивно, творчо та швидше. Проте чверть учасників дослідження вважають, що через ситуацію з домашнім офісом процеси займають більше часу	Чверть менеджерів вважають, що лідерство – це тягар. Ангажовані менеджери з позитивними драйверами сумніваються в цьому менше або взагалі не сумніваються. Ясність, живі цінності, амбітні цілі, прямий обмін з колегами і мотивовані співробітники виступають позитивними чинниками. Лідерство було і залишається постійним процесом змін, орієнтованим на рамки компанії. Молоде покоління може мати принципово інші підходи до керівництва й інші потреби. Ці потреби мають бути задоволені, щоб отримати наступне покоління керівників.	Більшість менеджерів в цілому задоволені своєю робочою ситуацією в домашньому офісі і підтверджують задовільну продуктивність свого колективу. Приблизно кожен третій страждає на емоційному рівні і повідомляє про почуття самотності, невпевненості, нервозності, нудьги і тривоги. Майже кожен третій працівник заявляє, що не був забезпечений необхідним технічним устаткуванням і інфраструктурою. Якщо спілкування усередині команди працює дуже добре, незважаючи на поточну ситуацію, то це значно знижує негативні відчуття. В той же час співробітники частіше відчують ентузіазм і мотивацію.	Більше половини працівників з нетерпінням чекають роботи в офісі, в основному завдяки соціальним контактам. Робочі години сприймаються гнучкіше, а розподіл роботи і особистого життя – як складніше. Все більшого значення набувають безпека роботи і гнучкість робочого часу. Проте значущість роботи залишається такою ж важливою, як і раніше. Посилився акцент на сім'ю і кращий Work-Life-Balance

Джерело: узагальнено автором на основі [11]

В дослідженні Function HR респонденти виділили три ключових фактори для покращення роботи в Homeoffice:

- не лише для особистого хорошого самопочуття, але і з точки зору продуктивності, дуже важлива емоційна підтримка менеджера на цьому етапі;
- набагато важливіше за IT-устаткування в домашньому офісі є те, що співробітники знають, куди звертатися у разі виникнення проблем з IT, і те, що вони швидко отримають допомогу;
- для продуктивної співпраці з домашнього офісу потрібні чіткі правила спілкування і визначені робочі інструкції.

Для менеджерів цінними ідеями є результати дослідження «Робочий світ 4.0», проведеного в 2019 році Робочою групою «Майбутнє» та Університетом прикладних наук Північно-Західної Швейцарії, а саме [5]:

1. Керівники повинні проявляти емпатію і тактовність. Емоційні менеджери вважаються досить часто як «слабкі». Однак, під час кризи працівників підтримує і мотивує той факт, що

менеджери займаються не лише питаннями роботи, але й повсякденним піклуванням про працівників.

2. Якісний менеджмент включає в себе зважування альтернатив, навіть під час невизначеності, приймає рішення, пояснюючи їх і виправляє їх у випадку сумнівів, якщо виникають нові ідеї.

3. Потрібно постійно взаємодіяти зі своїми працівниками. Тобто доцільно обговорювати зі своїми співробітниками такі питання, як: «З якими проблемами ми зіштовхуємось в команді на даний момент?», «Чому ми можемо навчитись з цього і які перехідні рішення ми повинні безперечно зберегти після закінчення кризи»? Це покаже, як кожен може впливати на зміну самого себе.

4. Потрібно бути командним гравцем. Тобто потрібно в'яснити, яку підтримку повинна зробити команда і необхідно прислухатись до її рекомендацій. Також необхідно знайти час для задоволення потреб різних осіб.

5. Непотрібно реагувати миттєво, коли виникають конфлікти. Краще подолати емоційну дистанцію і зрозуміти реакцію співробітника. Це дасть змогу більш впевнено і конструктивно вирішувати конфлікти.

6. Необхідно створити правила для віртуального спілкування, тобто обговорити з командою такі питання, як: «Як часто відбувається спільний віртуальний обмін?», «Хто приймає участь?», «Як довго триває обмін дзвінками?», «Чи справляється з конфліктами в цифровому співробітництві?».

Поки що незрозуміло, скільки ще світу прийдеться мати справу з COVID-19, однак очевидним є той факт, що після пандемії банки вже не зможуть повернутись до докризового режиму роботи. І перші наслідки вже проявляються. Так, на початку липня 2020 р. німецький DekaBank заявив, що в 2024 р. він залишить свою колишню штаб-квартиру в Франкфурті-на-Майні і переїде у нову висотну споруду Four-T1, планування офісних приміщень якої враховує такі тенденції, як праця в Homeoffice, що поширились у зв'язку з пандемією [8].

Разом з тим, директор архітектурного бюро CSMM Тімо Бреме вважає, що Homeoffice не замінить офісну концепцію, а є доповнюючим блоком в моделі робочого місця, який дає співробітникам додаткову свободу, гнучкість і простір для творчості. Офіс як соціальний центр і агент емоційного зв'язку є доданою вартістю, яку не слід недооцінювати [7].

Висновки з проведеного дослідження. Отже, у банків, безумовно, є багатоаспектні проблеми функціонування через нові виклики COVID-19. Позичальники і підприємства зіштовхуються з втратою робочих місць, сповільненням продажів і зниженням прибутку, оскільки вірус продовжує поширюватися по всьому світу. Клієнти банків перманентно в умовах пандемії шукають фінансову допомогу, а регулятори спонукають банки допомагати їм. Перехід на дистанційне обслуговування може мати довгострокові наслідки для банківської операційної моделі. Щоб уникнути ризиків банки повинні: переглянути існуючі моделі оцінки кредитного ризику, ввести додаткові попереджувальні сигнали, що характеризують вразливість позичальників до наслідків COVID-19; застосовувати увесь спектр цифрових можливостей для підвищення залученості клієнтів; впроваджувати в свою діяльність концепції робочого світу 4.0, які передбачають розвиток якісного менеджменту, що, в свою чергу, включає взаємодію зі своїми працівниками та створення правил для віртуального спілкування.

Література

1. Вплив COVID-19 та карантинних обмежень на економіку України. Кабінетне дослідження. URL: <https://www.kas.de/documents> (дата звернення: 7.10.2020).
2. Банківська система залишається прибутковою – рейтингове агентство "Стандарт-Рейтинг" (Україна). URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/press-release/687652.html> (дата звернення: 8.10.2020).
3. Макроекономічний та монетарний огляд Національного банку України. Червень 2020 р. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MM_2020-06.pdf?v=4 (дата звернення: 8.10.2020).
4. Ответ банковского сектора на COVID-19. Материалы консалтинговой компании PricewaterhouseCoopers (PwC). URL: https://www.pwc.com/uz/en/assets/pdf/Banking_sector_response_to_COVID-19_Ru.pdf (дата звернення: 09.10.2020).
5. Alfred Burkhart. Was Führungskräfte aus der Pandemie lernen können. *Bankmagazin*. 2020. Nu.69(9). S. 56–59.
6. Didier T., Huneeus F., Larrain M., Schmukler S. Financing Firms in Hibernation during the COVID-19 Pandemic. Research & Policy Briefs From the World Bank Chile Center and Malaysia Hub. 2020. Vol. 30. 7 p.
7. Die COVID-19-Pandemie und das Bankenwesen - Kurzbeitrag (The COVID-19 Pandemic and Retail Banking - Short Note). IAT Discussion Paper 20/01. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3564140 (дата звернення: 09.10.2020).

8. DekaBank 2020, Flugzeugfinanzierung: Eine Anlagealternative im Aufwind. URL: <https://www.deka-institutionell.de/de/artikel-kompetenz/flugzeugfinanzierung-eine-anlagealternative-im-auf-wind.html> (дата звернення: 10.10.2020).
9. Gropp, R., Koetter M., McShane W. The Corona Recession and Bank Stress in Germany. *IWH Online*. 2020. No. 4. 11 p.
10. Grömling M., Grömling H. Wirtschaftspolitische Antworten auf die Corona-Krise – Liquidität hat Vorrang. *IW Policy Paper*. Köln, 06.03.2020. Nr. 6. 11 s.
11. Horn & Company. URL: <https://www.horn-company.de/> (дата звернення: 11.10.2020).

References

1. Impact of COVID-19 and quarantine restrictions on the economy of Ukraine. Office study, available at: <https://www.kas.de/documents> (access date October 7, 2020).
2. The banking system remains profitable - rating agency "Standard-Rating" (Ukraine), available at: <https://ua.interfax.com.ua/news/press-release/687652.html> (access date October 8, 2020).
3. Macroeconomic and monetary review of the National Bank of Ukraine. June 2020, available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MM_2020-06.pdf?v=4 (access date October 8, 2020).
4. Banking sector response to COVID-19. Materials of the consulting company PricewaterhouseCoopers (PwC), available at: https://www.pwc.com/uz/en/assets/pdf/Banking_sector_response_to_COVID-19_Ru.pdf (access date October 9, 2020).
5. Burkhart, Alfred (2020), Was Führungskräfte aus der Pandemie lernen können, *Bankmagazin*, no. 69(9), pp. 56–59.
6. Didier, T., Huneeus, F., Larrain, M., and Schmukler, S. (2020), “Financing Firms in Hibernation during the COVID-19 Pandemic”, *Research & Policy Briefs from the World Bank Chile Center and Malaysia Hub*. Vol. 30. 7 p.
7. The COVID 19 pandemic and the banking sector - short article (The COVID-19 Pandemic and Retail Banking - Short Note). IAT Discussion Paper 20/01, available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3564140 (access date October 9, 2020).
8. DekaBank 2020, Flugzeugfinanzierung: Eine Anlagealternative im Aufwind, available at: <https://www.deka-institutionell.de/de/artikel-kompetenz/flugzeugfinanzierung-eine-anlagealternative-im-auf-wind.html> (access date October 10, 2020).
9. Gropp, R., Koetter, M. and McShane, W. (2020), “The Corona Recession and Bank Stress in Germany”, *IWH Online*. no.4. 11 p.
10. Grömling M., Grömling H. (2020), “Wirtschaftspolitische Antworten auf die Corona-Krise – Liquidität hat Vorrang”, *IW Policy Paper*. no. 6. 11 p.
11. Horn & Company, available at: <https://www.horn-company.de/> (access date October 11, 2020).